

8. Santacroce, S.J. (2003). Parental uncertainty and posttraumatic stress in serious childhood illness. *Journal Nursing Scholarship*, Vol.35, No.1, pp. 45-51.

Івачевська О.В.

*молодший науковий співробітник лабораторії психології спілкування,
Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ РАКУРС ВИВЧЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ЖІНОК МОЛОДОГО ВІКУ

Розглядаючи мотивацію особистості як психологічний феномен, учені повсякчас зустрічаються з труднощами, пов'язаними з термінологічною плутаниною, оскільки часто поняття «мотивація» і «мотив» уживають як синоніми, однак, термін «мотивація», зазвичай, використовують частіше, вміщаючи у нього усі явища й спонуки, що детермінують поведінку людини [1]. Справді, мотивацію пов'язують із потребами й мотивами, особистісними особливостями й функціональними станами, світоглядом людини, уявленнями про себе, з переживаннями, знаннями про середовище й прогнозом його змін, з очікуваними наслідками й оцінюванням інших людей тощо [2]. Не менше плутанини спостерігаємо і з визначенням поняття «мотив». Ним називають й потреби, потяги, спонукання, схильності, бажання, звички, настановлення, й ідеї, уявлення, почуття, переживання, й психічні процеси, стани, властивості особистості, а іноді й умови існування тощо. Як наслідок, науковий доробок, присвячений питанням мотивації на практиці важко систематизувати.

У психології існує понад 50 теорій мотивації – потребові (від Аристотеля, Геракліта, Демокріта, Лукреція, Платона, Сократа – до К. Левіна, А. Маслоу, Г. Мюррея, Г. Олпорта тощо); біхевіористичні (Г. А. Саймон, Е. Толмен, Дж. Уотсон, К. Халл та ін.); когнітивні (Дж. Аткинсон, У. Джемс, Г. Келлі, Р. Кеттелл, Д. МакКлелланд, Дж. Роттер, Л. Фестінгер, Х. Хекхаузен та ін.); психоаналітичні (У. МакДауголл, З. Фройд, К. Юнг та ін.); біологізаторські (Е. Даффі, Д. Хебб та ін.). Загалом же, у психологічних теоріях мотивацію розглядають у двох напрямках: по-перше, із структурних позицій, як сукупність факторів або мотивів; по-друге, як динамічне (не статичне) утворення, а як процес, механізм. Однак, у розумінні сутності мотивації, її ролі в регуляції поведінки, і співвідношенні мотивації й мотиву відсутня єдність поглядів. Водночас, у багатьох працях зустрічаємо синонімічне застосування цих понять. Вихід із цього положення Є. Ільїн вбачає у розгляді мотивації як динамічного процесу формування мотиву (як підстави вчинку) [3].

У західній психологічній науці широко обговорюється питання про два види мотивації та їх розпізнавальні ознаки: екстринсивну, що зумовлена зовнішніми чинниками й обставинами та інтринсивну – внутрішню, пов'язану з особистісними диспозиціями: потребами, настановленнями, інтересами,

потягами, бажаннями тощо, при якій дії й учинки відбуваються «з доброї волі» суб'єкта [4]. Серед зовнішніх впливів можна виділити: 1) референтний, який виявляється в інтроектованих, некритично запозичених настановленнях, нормах поведінки, способі життя, що забезпечують особистості схожість зі «справжніми людьми», належність до певного соціального кола, референтної для неї групи; 2) інформаційний, що виявляється у некритичному використанні інформації, отриманої від «більш поінформованої людини», для досягнення певної мети за відсутності необхідної інформації; 3) владний, який виявляється у залежності особистості від людини, котра наділена владою чи авторитетом.

Таким чином, досліджуючи явні, декларовані, латентні та свідомо приховані мотиви народження чи відмови від народження дитини, ми спиралися на погляди ряду вчених і розуміли мотивацію як систему мотивів, що детермінують поведінку особистості, визначають її початок, напрям та активність, де мотив – це внутрішні рушійні сили, що спонукають особистість до певних дій, спрямованих на задоволення потреб, досягнення цілей тощо. Водночас, брали до уваги, що мотивація і мотиви завжди зумовлені внутрішньо, проте можуть залежати і від зовнішніх чинників.

Важливим для дослідження особливостей репродуктивної мотивації є вивчення специфіки їх боротьби у внутрішньому світі особистості, оскільки ці процеси безпосередньо впливають на формування репродуктивної мотивації молодих жінок. Дані питання є не менш дискусійними і потребують особливої уваги дослідника.

Проблему «боротьби мотивів» у психологічній літературі підіймають з минулого століття. У Лазурського знаходимо думку, що тригером боротьби мотивів є зіткнення одного сильного бажання або потягу з потенціалом перейти в дію з конкуруючими бажаннями, які утруднюють його здійснення [5]. Тим часом М. Левітов зазначає, що словосполучення «боротьба мотивів» доцільно вживати лише як умовний термін. Називаючи внутрішню боротьбу, що виникає перед ухваленням важкого рішення, «боротьбою мотивів», ми тим самим підкреслюємо безособистісний характер цього стану. Насправді ж це внутрішній конфлікт особистості, який завжди проектує зовнішні, об'єктивно дані протиріччя, конфлікти [6]. Л. Кічатінов теж зауважує, що термін «боротьба мотивів» недостатньо точно відбиває суть явища. Він вживає його у значенні взаємопереходів мотивів внаслідок переосмислення особистісного значення діяльності. [7]. У науковій літературі знаходимо різні типології мотиваційних конфліктів, в основі яких лежить боротьба мотивів. Наприклад, М.-А. Робер та Ф. Тільман виділяють: 1) конфлікт потреб – відбувається боротьба протилежних мотивів, що спонукають до різних дій; 2) конфлікт потреби та соціальної норми – сильна потреба конфліктує з примусовим імперативом; 3) конфлікт соціальних норм – відбувається боротьба рівнозначних по силі, але протилежних за напрямом соціальних норм [8]. Особливо складний вибір, на нашу думку, стоїть перед молододу жінкою у випадку конфлікту останнього типу, оскільки вона стає вкрай вразливою перед зовнішніми чинниками. А, отже, наполегливі поради, вказівки або рекомендації з боку найближчого оточення жінки, переважно, родичів (через які вони схиляють/готують її до

певних дій, що прямо чи опосередковано впливає на народження або відмову від народження дитини) може сприймати як власне прагнення.

К. Левін, виділяв типи мотиваційних конфліктів, вказуючи на причини їх виникнення: 1) еквівалентний – вибір між двома або більше однаково привабливими, але взаємовиключними об'єктами; 2) вітальний – вибір між двома однаково непривабливими об'єктами; 3) амбівалентний – вибір об'єкта, в якому присутні і привабливі, і непривабливі риси. Коли ж вчинок уже здійснений, може виникнути стан когнітивного дисонансу, прагнення виправдати свій вибір. Зазвичай, засобом такого виправдання є переоцінка альтернативи вибору: підкреслення позитивних рис обраного об'єкта (або способу) задоволення потреби й негативних рис відкинутого, і навпаки, зменшення негативних рис першого й позитивних другого.

У випадку коли перспективи й шляхи досягнення мети не визначені, а відповідальність на жінці лежить надзвичайно велика (помилковий репродуктивний вчинок може призвести до негативних наслідків), боротьба мотивів може призводити до істотної психічної напруги й викликати невпевненість у правильності ухваленого рішення. Для зняття цієї напруги можуть використовуватися різні засоби: відстрочення остаточного рішення, умовне прийняття мети, звернення за порадою до інших людей, посилення на типовість прийнятого рішення, мовляв «усі в цьому віці народжують», «зараз народжу, бо потім буде пізно» і т. ін. Багато залежить від рішучості жінки як її особистісної особливості. У нерішучих боротьба мотивів проходить триваліше й болючіше. Однаково сильні аргументи або потреби призводять до відстрочення або остаточної відмови від здійснення вибору, часто паралізують волю.

Таким чином, внутрішня боротьба пов'язана з ухваленням рішення не лише про те, як діяти, а й коли, у який момент розпочати, за наявності протилежного бажання, яке гальмує ініціацію потрібної дії. Так, боротьба мотивів, супроводжуючи молодих жінок у процесі прийняття рішення щодо народження чи відмови від народження дитини – небажання народжувати, страх втратити стрункий стан, тривога щодо суміщення материнства і кар'єри, небажання перетворюватись на домогосподарку, прагнення досягти бажаного соціального статусу; реалізувати модель «повноцінного життя»; компенсація власних життєвих проблем; любов до дітей; бажання продовжити рід, передати знання, досвід тощо – часто породжує стан невизначеності на тривалий час. Саме на цьому етапі прийняття рішення щодо народження чи відмови від народження дитини набуває актуальності питання усвідомлення справжніх (дійсних) репродуктивних мотивів та здійснення свідомого репродуктивного вчинку, який би відповідав особистісним потребам, інтересам, бажанням, цінностям, збагачував життя молодої жінки новими смислами, сприяв її само здійсненню. Не менш важливим видається розуміння специфіки боротьби репродуктивних мотивів у процесі формування репродуктивної мотивації молодих жінок, вивчення причин розгортання мотиваційних конфліктів, що допомагатиме добирати адекватні засоби їх ефективного вирішення.

Список використаних джерел:

1. Орлов А.Б. Две ориентации в исследованиях мотивации за рубежом / А. Б. Орлов // Вестник МГУ / Ред. С. Д. Смирнов. – Серия 14. Психология. – 1979. – № 2. – С. 65–79.
2. Иванников В. А. Формирование побуждения к действию / В. А. Иванников // Вопросы психологии. – 1985. – № 3. – С. 113–122.
3. Ильин Е. П. Сущность и структура мотива / Е. П. Ильин // Психологический Журнал. – 1995. – №2. – С. 27–41.
4. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Хайнц Хекхаузен. – Спб. : Питер, 2003. – 860 с.
5. Лазурский А. Ф. Избранные труды по общей психологии. Психология общая и экспериментальная / А. Ф. Лазурский. – Спб. : Алетейя, 2001. – 288 с.
6. Левитов Н. Д. О психических состояниях человека / Н. Д. Левитов. – М. : Просвещение, 1964. – 132 с.
7. Кичатинов Л. П. Динамика коммуникативных потребностей развивающейся личности / Л. П. Кичатинов // Текст. Высказывание. Слово. – М., 1983. – С. 97–104.
8. Робер М.-А. Психология индивида и группы [Текст] / М.-А. Робер, Ф. Тильман. – М. : Прогресс, 1988. – 256 с.

Панайотова М.Г.

студентка,

Науковий керівник: Ассєва Ю.А.

кандидат психологічних наук, старший викладач,

Одеський національний медичний університет

РОЛЬ ГРИ В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

У сучасному світі, коли впроваджуються різноманітні інформаційні технології, вводяться нові поняття про новітніх формах масової культури, розширення людських контактів і так далі, зростання темпу життя призводить до збільшення обсягу знань необхідних для життя сучасній людині і тим більше його розвитку в цілому.

У сучасному суспільстві, а значить і в освітніх закладах відбуваються перетворення, які, відповідно, мали величезний вплив і на розвиток дітей дошкільнят, активно включаються у вир нашому буремному житті. У зв'язку з змінами, що відбуваються в житті людини необхідно переглянути підхід до виховання і розвитку дітей, формуванню особистості у майбутньому та висунути нові вимоги в цілому, в підході розвитку дитини.

Тому в даний час для багатьох психологів залишається актуальною проблема особливостей психічного розвитку і формування особистості дитини дошкільного віку. Цей інтерес далеко не випадковий, оскільки виявляється, що дошкільний період життя є періодом найбільш інтенсивного і морального розвитку, коли закладається фундамент фізичного, психічного і морального здоров'я.

З самого раннього віку у дітей відбувається розвиток багатьох людських здібностей, засвоєння знань і умінь. Під впливом виховання і навчання відбувається інтенсивний розвиток у дітей всіх пізнавальних процесів, таких,